

ταστήματα... Ό,τι πρέπει να έχει ένα αεροδρόμιο που σέβεται τον εαυτό του. Και πανάκριβο: τόσο ακριβό που έχει χάσει πτήσεις (άρα και έσοδα) ως ενδιάμεσος προορισμός λόγω των υπερβολικών φόρων. Τι συμβαίνει, τώρα, όταν φτάνει κάποιος στο αεροδρόμιο αυτό; Πρέπει να πληρώσει ένα ευρώ για να πάρει το καρτσάκι όπου θα βάλει τις αποσκευές του. Να το πληρώσει κανονικά: δεν το παίρνει πίσω όταν αφήσει το καρτσάκι. Δηλαδή, έρχεται ο ταξιδιώτης στην Ελλάδα και, πριν καλά-καλά πατήσει στη χώρα, πρέπει να δώσει ένα ευρώ για υπηρεσία η οποία παντού στον κόσμο, παντού, είναι δωρεάν: είναι υπηρεσία που προσφέρει το αεροδρόμιο. Το σκηνικό είναι τραγελαφικό: οι τουρίστες ψάχνουν τα αυτόματα μηχανήματα για να μετατρέψουν χρήματα ή για να κάνουν ψιλά. Ευτυχώς τώρα με το ευρώ, οι ευρωπαίοι ταξιδιώτες πιθανότατα να έχουν κέρματα πάνω τους.

Κάποια πράγματα έχουν έναν ακραίο συμβολισμό. Έτσι και αυτό. Έχουμε το ακριβότερο αεροδρόμιο της Ευρώπης και ζητάμε το ένα ευρώ για το καρτσάκι; Αν είναι τόσο καρμίρηδες –αυτοί που (δεν) το σκέφτηκαν, και φυσικά η κυβέρνηση Σημίτη που ήταν αρμόδια τότε– γιατί δεν ακρίβυναν κι άλλο τους φόρους του πανάκριβου αεροδρομίου κατά ένα ευρώ ώστε να μην τους λείψει απ' τον ισολογισμό; Με ποια άποψη αισθητικής και ποια ευθύνη φιλοξενίας ζητούν από τους ξένους που επισκέπτονται τη χώρα μας χρήματα για το αυτόνοτο; Είναι σαν να φας σε ένα καλό εστιατόριο, να πληρώσεις 1000 ευρώ λογαριασμό και μετά να ζητήσεις τα 10 λεπτά ρέστα από το γκαρσόνι. Ρεζίλι. Κι αν η δική τους αισθητική είναι τόσο χαμηλή, γιατί ρεζίλεύουν και την υπόλοιπη χώρα; Μια χώρα που ανέκαθεν είχε τη φιλοξενία πολύ ψηλά.

Αλλά κι αυτή η χώρα, γιατί το ανέχεται;

Και απ' όσα ταξίδια έχω κάνει, μόνο ένα με έκανε να νιώσω ανακούφιση για τη χώρα μου: το ταξίδι στην Τεχεράνη! Άλλη κουβέντα όμως αυτή. **Κλείνει η Παρένθεση]**

Και το ΠΑ.ΣΟ.Κ., που στάθηκε ανίκανο να ασκήσει έστω και υποτυπώδη αντιπολίτευση στην, πράγματι, χειρότερη κυβέρνηση της μεταπολίτευσης, έδειξε τη... σταθερή και σαφή πολιτική θέση του με μια ενδεικτική προεκλογική εκστρατεία. Χαζεύοντας έξω απ' το παράθυρο του λεωφορείου είδα τη διαφημιστική γιγαντοαφίσα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Σε ανοιχτόχρωμο πράσινο φόντο εμφανιζόταν μια δυνατή λεζάντα, λιτή και σύντομη, και στη μέση, κυρίαρχος και μεγαλύτερος σε μέγεθος από τη λεζάντα, βρισκόταν ο... ήλιος ο πράσινος! Προσέξτε τη σημειολογία: ο ήλιος ήταν πράσινος, και όχι πολύχρωμος όπως είχε γίνει στις εκλογές του 2004 όταν ο νεοεκλεγείς (ως μοναδικός υποψήφιος!) πρόεδρος Γιώργος Παπανδρέου ήθελε να δείξει τη δήθεν πολυμορφία και συνθετική δύναμη αλλαγής του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Το μήνυμα τώρα ήταν ξεκάθαρο: επιστροφή στις ρίζες του σοσιαλισμού, επιστροφή στη μοναδική

συνεκτική μορφή του κόμματος: τον Ανδρέα Παπανδρέου. Το ίδιο μοτίβο επαναλαμβάνονταν σε όλες τις αφίσες, και γενικώς το επίκεντρο δεν ήταν η φιγούρα του κ. Γιώργου Παπανδρέου, αλλά ο πράσινος ήλιος του σοσιαλιστικού ΠΑ.ΣΟ.Κ. Λογικό να μην εστιάζουν στον καινούριο πρόεδρο αφού ως πρόσωπο φέρεται να είναι σχετικά απαξιωμένο: ο Γιωργάκης. Από την άλλη, στις λίγες, αναλογικά, αφίσες που έδειχναν τον Γιώργο Παπανδρέου, η μορφή του ήταν στημένη με τέτοιο τρόπο που να θυμίζει σαφώς τον πατέρα του. Βλέπετε, το επίθετό του, αν και τον έκανε πρόεδρο του κόμματος, δεν στάθηκε αρκετό για να του εξασφαλίσει την πρωθυπουργία.

[Όταν πέθανε ο Ανδρέας Παπανδρέου, άφησε κληρονομιά στα παιδιά του το όνομά του. Κυριολεκτικά: έτσι ανέφερε στη διαθήκη του. Ο γιος του όμως, ο Γιώργος Παπανδρέου, φαίνεται πως παρεξήγησε τη διάρκεια της κληρονομιάς. Δεν κατάλαβε, ίσως, ότι το όνομα είναι σαν κάθε άλλη περιουσία: σπαταλιέται. Κι αν στο μεταξύ δεν χτίσεις κάτι μόνος σου, δεν σου μένει τίποτα]

Όταν στα τέλη Αυγούστου 2007 αποφάσισε το Α΄ τμήμα του Αρείου Πάγου ότι η κ. Φώφη Γεννημάτα δεν μπορεί να είναι υποψήφια του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στις εκλογές επειδή υπάρχει κώλυμα εκλογιμότητας στην περίπτωση της (καθώς ήταν νομάρχης Αττικής), το ΠΑ.ΣΟ.Κ. άρχισε να φωνάζει περί «δικαστικού πραξικοπήματος» και μεθοδεύσεων της κυβέρνησης κατά του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Όμως αυτό προβλεπόταν ήδη στο Σύνταγμα¹⁰! Το σκεπτικό της ρύθμισης αυτής είναι να μην μπορεί να εκμεταλλευτεί ο υποψήφιος τη θέση που κατέχει προκειμένου να προωθήσει την υποψηφιότητά του. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. έχει πολλούς και εξέχοντες συνταγματολόγους. Δεν τους ρώτησαν; Ξέχασαν αυτοί τις γνώσεις τους λόγω πολιτικής; Ή εσκεμμένα αποσιώπησαν το γεγονός στον πρόεδρο προσβλέποντας στην αρχηγεία του κόμματος όταν αυτό θα έχανε τις εκλογές; Ποιος ξέρει; Δεδομένης της προσπάθειας του ΠΑ.ΣΟ.Κ. να εκμεταλλευτεί το γεγονός πολιτικά φωνασκώντας περί κινήσεων πανικού της κυβέρνησης, μπορούμε να εικάσουμε πως γνώριζαν τα περί κωλύματος αλλά ήθελαν να οδηγήσουν εκεί τα πράγματα για να εντείνουν την πολιτική αντιπαράθεση. Λες και η ίδια η Ν.Δ. δεν είχε

10. Στο άρθρο 56 του Συντάγματος προσδιορίζεται επακριβώς ποιοι δημόσιοι υπάλληλοι δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι βουλευτές εάν προηγουμένως δεν έχουν παραιτηθεί από τη θέση τους. Μάλιστα, για τα «καιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δευτέρου βαθμού», στα οποία συμπεριλαμβάνεται η θέση νομάρχη-υπερνομάρχη, ορίζεται ότι «δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές κατά τη διάρκεια της θητείας τους για την οποία εξελέγησαν, ακόμη και αν παραιτηθούν» (αρ. 56, εδάφιο Ι).

δώσει ήδη αρκετές αφορμές για σοβαρή κριτική! Άλλωστε η ίδια η κ. Γεννηματά είχε αναφερθεί με δηλώσεις της στο παρελθόν στο κώλυμα αυτό, άρα ήταν γνωστό ως ζήτημα. Το γεγονός θα μπορούσε απλώς να καταδεικνύει την έλλειψη σοβαρότητας του συγκεκριμένου κόμματος αν δεν ήταν εξόχως επικίνδυνο. Επικίνδυνο επειδή η κριτική περί «δικαστικού πραξικοπήματος» είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να μπορεί να γίνεται έρμαιο μιας προεκλογικής προπαγάνδας. Επειδή το ίδιο κόμμα, όταν υπάρχουν σοβαρά και πραγματικά ζητήματα πολιτειακής εκτροπής (όπως έχουμε αναλύσει), δεν εκφέρει κανένα πολιτικό λόγο. Λογικό: αφού για πολλά από αυτά είναι συνυπεύθυνο. Και επικίνδυνο διότι, όταν πραγματικά θα θέλει να καταγγείλει κάτι σοβαρό, κανείς δεν θα το πιστέψει. Σαν τον βοσκό που φώναζε «Λύκος...»!

Αυτή ακριβώς η στάση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., της χρησιμοποίησης προπαγανδιστικών μεθόδων για να καλύψει τη δική του προγραμματική ανεπάρκεια, της συνεχούς επίκλησης του οποιουδήποτε επιχειρήματος με το σκεπτικό «τα δοκιμάζουμε όλα και όποιο πιάσει» είναι πλέον υπερβολικά προφανής για να πείσει. Η αλαζονεία του ΠΑ.ΣΟ.Κ. είχε κουράσει ήδη από το 2000. Και επειδή συνεχίζεται, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. θα παραμείνει στην ανάμνηση των... παλιών καλών εποχών. Διότι, όπως το 2004 εκλέχτηκε η Ν.Δ. μόνο και μόνο επειδή ο κόσμος ήθελε να διώξει το ΠΑ.ΣΟ.Κ., έτσι τώρα η Ν.Δ. έμεινε στην εξουσία διότι δεν διαφαινόταν κανείς άλλος για να την αναλάβει. Άλλωστε, οι συνεργασίες είχαν αποκλειστεί!

* * *

Πριν τις εκλογές, ο Βαγγέλης μού είπε:

- Νέλλη, δεν ξέρω τι θα ψηφίσω. Πίστεψα στο λευκό, αλλά ίσως ψηφίσω ΠΑ.ΣΟ.Κ. Δεν θέλω με τίποτα να ξαναβγούν αυτοί οι αλήτες.
- Πραγματικά, σε καταλαβαίνω, απάντησα. Η κυβέρνηση της Ν.Δ. ήταν καταστροφική, Πήγαν τη χώρα 20 χρόνια πίσω μέσα σε μια τριετία. Πρέπει να παραδεχτώ ότι έκανα τεράστιο λάθος όταν έλεγα [επί ΠΑ.ΣΟ.Κ.] πως «χειρότερα δεν γίνεται». Δυστυχώς, γινόταν και χειρότερα. Όμως, σκέψου το εξής: σε κάθε εκλογική αναμέτρηση αντιμετωπίζουμε το ίδιο σκηνικό: ψηφίζουμε τον έναν για να μη βγει ο άλλος. Η ίδια η Ν.Δ. βγήκε μόνο και μόνο επειδή ο κόσμος ήθελε να φύγει το ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Κάθε φορά μας λένε πως «Αυτές οι εκλογές είναι κρίσιμες». Κάθε φορά. Ή, ψηφίζουμε μικρά κόμματα για να τα ενισχύσουμε, για να μπουν στη Βουλή, για να σπάσουμε το δικομματισμό, κ.λπ., κ.λπ. Και, κάθε φορά, στις επόμενες εκλογές επαναλαμβάνεται το ίδιο σκηνικό. Μήπως τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή να το αλλάξουμε; Αν όχι τώρα πότε; Ως πότε θα υποκύπτουμε σε εκβιαστικά διλήμματα;

Στη συνέχεια, με ρώτησε τη γνώμη μου για το αποτέλεσμα των εκλογών πρόβλεψη, δηλαδή. Του είπα:

- Νομίζω πως θα βγει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Δεν μπορεί να ξαναβγεί η Ν.Δ. Δεν γίνεται.
- Και αν βγει η Ν.Δ.; με τσιγκλάει ο Βαγγέλης.
- Ε, τότε τι να πω; Θα πρέπει να 'ναι πολύ ηλίθιοι οι Έλληνες!

Και οι εκλογές έγιναν. Και η Ν.Δ. εκλέχτηκε ξανά να κυβερνήσει την Ελλάδα. Φαίνεται πως τα χειρότερα δεν τα έχουμε δει ακόμα! Απ' όλες τις απόψεις.

Είναι όμως πράγματι πολύ ηλίθιοι οι Έλληνες, όπως βεβιασμένα απάντησα στον Βαγγέλη; Το ναί θα ήταν μια πολύ εύκολη απάντηση. Όμως, πίσω από την ανόητη επιλογή μεγάλης μερίδας των ψηφοφόρων¹¹ κρύβεται μια λογική, ίσως όχι έλλογη και συνειδητή, πλην όμως κατανοητή. Οι Έλληνες ψήφισαν με γνώμονα την ύπαρξη κυβέρνησης: «Αν δεν έχουμε κυβέρνηση ποιος θα κυβερνάει;», λένε πολλοί. Δηλαδή, δεν επιθυμούν το χάος και την έλλειψη Αρχής, ακόμα και αν αυτή η έλλειψη μπορεί να ήταν προτιμότερη από τη συγκεκριμένη Αρχή. Έτσι, στην πλειοψηφία τους θα ψήφιζαν με τον τρό-

φωτογραφία: Α.Π.Ε.

πο που έχουν μάθει να ψηφίζουν: ένα από τα δύο κόμματα εξουσίας. Στη λογική αυτή, είναι παράλογο το ότι ψήφισαν τη Νέα Δημοκρατία; Ας μην ξεχνάμε πως η δύναμή της μειώθηκε σημαντικά, σχεδόν όσο και του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ασχέτως αν η ανάλυση περιορίστηκε εντέχνως στη μείωση του ποσοστού της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Εν τέλει, δεν θα απαντούσα το ίδιο. Για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι ο κ. Καραμανλής αποδείχτηκε εξαιρετικά ικανός, μέσα στη γενική ανικανότητα του ιδίου και της κυβέρνησής του, να διατηρήσει την εικόνα του καλού πρωθυπουργού. Η τεχνητή αποστασιοποίησή του, ο λόγος του και οι υπουργοί του είχαν ως αποτέλεσμα ο ίδιος να βγαίνει σχεδόν αλώβητος από τις κρίσεις. Ειδικά σε σχέση με τους υπουργούς του: επειδή ορισμένοι από αυτούς ήταν, και είναι, τόσο εξόφθαλμα αντιδημοκράτες ή και παρανομούντες, που η προσοχή του κόσμου εστιαζόταν σ' αυτούς και ο ίδιος ο Καραμανλής παρέμενε έξω από τη φθορά.

11. Ανόητη για όσους πιστεύουν πως θα τηρηθούν οι υποσχέσεις: όχι όμως για όσους έχουν συμφέροντα απ' αυτή την κυβέρνηση.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι η εικόνα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στον κόσμο ήταν, και παραμένει, μια εικόνα αναξιοπιστίας, αποδιοργάνωσης και παντελούς έλλειψης πολιτικού προσανατολισμού. «Αυτοί είναι στην κοσμάρα τους», λένε όλοι για το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Η ήττα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στις εκλογές του 2004 είναι ολοφάνερο πως δεν έχει γίνει αντικείμενο σοβαρής κριτικής ανάλυσης στο εσωτερικό του κόμματος. Ταυτόχρονα, οι συνεχιζόμενα αυτάρεσκες αλαζονικές ρητορείες, με τις οποίες ασκεί αντιπολίτευση, ολοένα και δι-ογκώνουν την απαξίωση όλων στην εικόνα του. Απαξίωση που οφείλεται τόσο στην προηγούμενη διακυβέρνηση της περιόδου 1996-2004, όσο και στον ίδιο τον Γιώργο Παπανδρέου ως φορέα πραγματικής και ειλικρινούς αλλαγής. Η δυσφορία του κόσμου από τη διακυβέρνηση Σημίτη είναι τέτοια που μόνο μια ειλικρινής συζήτηση και τοποθέτηση των στελεχών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. επί των προβλημάτων αυτών θα μπορούσε να απαλύνει. Όπως καταλαβαίνει κανείς, όταν αντί για ειλικρινή συζήτηση και ανασκόπηση επιλέγεται η αλαζονεία, δηλαδή ο ίδιος ο λόγος της αρχικής αποστροφής των ψηφοφόρων, είναι φυσικό ότι το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν θα εισπράξει ψήφους από την απογοήτευση του κόσμου.

Ένας συναφής λόγος για τον οποίον το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν κέρδισε τις εκλογές εμπίπτει στην ίδια τη διακυβέρνησή του την περίοδο 1996-2004. Ο λόγος είναι ότι, τις πολιτικές ακρότητες και αυθαιρεσίες που κάνει η κυβέρνηση της Ν.Δ. τις είχε προετοιμάσει το ίδιο το ΠΑ.ΣΟ.Κ! Με άλλα λόγια, το ΠΑ.ΣΟ.Κ. είναι πολιτικά υπεύθυνο τόσο για τα τραγικά λάθη της παρούσας κυβέρνησης όσο και για την αδυναμία ελέγχου τους. Ας αναφερθούμε, λοιπόν, στο ΠΑ.ΣΟ.Κ., όχι ως αντιπολίτευση, αλλά ως κυβέρνηση.

Η Ευθύνη του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Η ευθύνη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν περιορίζεται στην ευθύνη για τις πολιτικές της Ν.Δ., αλλά είναι ευρύτερη και σχετίζεται με τη διόγκωση νοοτροπιών και προβλημάτων τα οποία κλήθηκε να επιλύσει και αντ' αυτού εκμεταλλεύτηκε για ψηφοθηρικούς λόγους. Το αποτέλεσμα είναι ότι είτε έσπειρε τον σπόρο, όπου δεν υπήρχε, είτε καλλιέργησε τα παρασιτικά φυτά εκεί που θα έπρεπε να τα ξεριζώσει. Μάλιστα ενήργησε με τέτοιο τρόπο σε μια μεταβατική περίοδο καθοριστικής σημασίας για την Ελλάδα και τον κόσμο. Κι όλα αυτά χωρίς να υπολογίσουμε την ευθύνη του (μεταξύ και των άλλων «σοσιαλιστικών» κομμάτων) για την απαξίωση του ίδιου του σοσιαλισμού.

Βαριές ευθύνες! Ας δούμε και ορισμένα παραδείγματα που τις στοιχειοθετούν. Κατ' αρχάς, στα προηγούμενα κεφάλαια έχει ήδη καταδειχτεί η ευθύνη (και) του ΠΑ.ΣΟ.Κ. στα σοβαρότατα θέματα του περιβάλλοντος,

της αναπτυξιακής πορείας και των επενδύσεων, της κατασκευής νομοθεσίας προς εξυπηρέτηση οικείων συμφερόντων, των παραβιάσεων του Συντάγματος και του μη σεβασμού των πολιτών και της δημοκρατίας της ίδιας. Η ευθύνη του σε αυτά δεν είναι απλή συνευθύνη αλλά το βαρύνει περισσότερο για ένα και μόνο λόγο: τα έκανε πρώτο. Έτσι, θέτοντας τις βάσεις, τα πρώτα λιθαράκια, προκάλεσε τη συνέχεια. Πάντα αυτός που κάνει πρώτος κάτι έχει μεγαλύτερη ευθύνη – και τη μεγαλύτερη αξία, αν αυτό το κάτι είναι θετικό. Συνεπώς, έχοντας ως αφετηρία την ανάλυση που προηγήθηκε, και η οποία αφορά τους προαναφερθέντες τομείς, δεν μένει παρά να αναφερθούμε με ενδεικτικά παραδείγματα σε τρεις ακόμη σημαντικούς τομείς: την εργασία, την οικονομία και την παιδεία.

ΠΑ.ΣΟ.Κ. και εργασία

Στον εργασιακό τομέα, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα πολλοί Έλληνες, και εξ ολοκλήρου οι νέοι, είναι η αβεβαιότητα και αστάθεια στην εργασία. Με λίγα λόγια, η ανασφάλεια. Ανασφάλεια που είναι συχνά και κυριολεκτική: δουλεύουν ανασφάλιστοι. Όχι απλώς επειδή ο εργοδότης αυθαιρετεί, αλλά επειδή έτσι προβλέπει θεσμικά το ίδιο το κράτος. Δηλαδή, υπάρχουν υπηρεσίες του ίδιου του (ευρύτερου) δημόσιου τομέα όπου οι εργαζόμενοι συμβασιούχοι έχουν την υποχρέωση να καταβάλλουν οι ίδιοι τις εισφορές για την ασφάλισή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.)! Σαν ανέκδοτο δεν ακούγεται; Από καιρό όταν πήγαινα στο Ι.Κ.Α. έβλεπα ανακοινώσεις έξω από τις πόρτες που έλεγαν: «Σε αυτό το ιατρείο εργάζεται ιατρός ανασφάλιστος». Μου είχε κάνει εντύπωση αλλά δεν είχα δώσει συνέχεια. Μέχρι που μίλησα με μια φίλη που είχε πιάσει δουλειά στο Ι.Κ.Α.: το ίδιο το Ι.Κ.Α. δουλεύει με εργαζόμενους που είναι ανασφάλιστοι. Μα, και ο ίδιος ο Ο.Α.Ε.Δ., ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, απασχολεί εργαζόμενους που υποχρεούνται να πληρώνουν οι ίδιοι την ασφάλισή τους!

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα επίσημης (από το κράτος) ανασφάλισης εργασίας και έχουν ξεκινήσει πολύ πριν το 2004 [θα αναφέρουμε πολύ περισσότερα σε επόμενη στάση αυτού του ταξιδιού αφιερωμένη στο εργασιακό]. Εκτός από την ανασφάλιστη εργασία, ένα ευρύτερο πρόβλημα είναι αυτό των συμβάσεων. Σήμερα, ο αριθμός των εργαζομένων επί συμβάσει είναι ανυπολόγιστος, καθώς επίσης σχεδόν κάθε νέος δουλεύει ή έχει δουλέψει κάποια μεγάλη χρονική περίοδο με σύμβαση. Το πρόβλημα δεν είναι η σύμβαση καθαυτή. Το πρόβλημα είναι η εργασία με σύμβαση (έκτακτη) που καλύπτει πάγιες και διαρκείς ανάγκες (μόνιμη). Οι συμβασιούχοι υπάλληλοι, στον δημόσιο τομέα τουλάχιστον, ήταν κυρίως έκτακτοι που καλούνταν να καλύψουν κάποια έκτακτα κενά και ο αριθμός τους ήταν περιορισμένος μέ-